

Șerban Diaconescu

Paul Vasilescu

Facultatea de Drept a Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca

Introducere în dreptul civil

Volumul I

Editura
Stamangiu
2022

CUPRINS

INTRODUCERE	VII
Capitolul I. Aspecte introductive	1
§1. Ce este dreptul civil?	1
1.1. Definiție	1
1.2. Circumscriere actuală	4
1.3. Indicii istorice	5
§2. Sursele dreptului civil	7
2.1. Dreptul Uniunii Europene	8
2.2. Legea	8
2.3. Cutuma și uzurile profesionale	9
2.4. Principiile generale ale dreptului	11
2.5. Doctrina juridică	13
2.6. Jurisprudența	13
2.7. Echitatea	14
2.8. Bunele moravuri	17
2.9. Codul civil	19
§3. Norma de drept civil	20
3.1. Definiție	20
3.2. Clasificarea normelor de drept civil	23
3.2.1. Norme imperative și norme dispozitive	24
3.2.2. Norme generale, norme speciale, norme derogatorii	28
3.3. Structura normelor de drept civil	33
§4. Aplicarea normelor civile	36
4.1. Premise	36
4.2. Intrarea și ieșirea din vigoare a legii civile	36
4.3. Conflictul de norme juridice în timp	38
4.4. Aplicarea normelor în timp potrivit Codului civil	41
4.5. Trecutul și viitorul acțiunii normelor juridice	43
4.6. Soluționarea conflictelor de legi în timp prin norme tranzitorii	44
4.7. Soluționarea conflictului de norme în timp în lipsa normelor tranzitorii	45
4.7.1. Principii	45
4.7.2. Aplicarea principiilor	49
4.7.3. Construcții teoretice privitoare la succesiunea de legi în timp	51
4.7.4. Situații juridice necuprinse în ipotezele expres reglementate de articolul 6 din Codul civil	54
4.7.5. Aplicarea în timp a Codului civil actual	60
4.8. Acțiunea normelor civile în spațiu	62
§5. Raportul de drept civil	64
5.1. Noțiune	64
5.2. Structură	66
5.3. Izvor	67

5.4. Trăsături _____	69
Capitolul II. Persoana fizică _____	73
§1. Definirea persoanei fizice _____	73
1.1. Capacitatea civilă și capacitatea juridică _____	74
1.2. Capacitatea delictuală și capacitatea succesorală _____	76
§2. Capacitatea de folosință _____	77
2.1. Noțiuni și caractere _____	77
2.2. Începutul capacității de folosință _____	79
2.3. Sfârșitul capacității de folosință _____	81
2.3.1. Declararea judecătorească a morții _____	83
2.3.2. Rectificarea hotărârii _____	86
2.3.3. Anularea hotărârii _____	86
2.4. Restrângerea capacității de folosință _____	90
§3. Capacitatea de exercițiu _____	95
3.1. Deplina capacitate de exercițiu _____	98
3.1.1. Dobândire _____	99
3.1.2. Încetare _____	100
3.2. Capacitatea de exercițiu restrânsă _____	101
3.3. Lipsa completă a capacității de exercițiu _____	109
§4. Mijloace de ocrotire civilă a persoanei fizice _____	112
4.1. Tutela și curatela _____	113
4.2. Noua reglementare privind protecția persoanelor cu dizabilități intelectuale și psihosociale și implicațiile asupra capacității civile a persoanelor majore _____	124
4.3. Punerea judiciară sub interdicție _____	140
§5. Identificarea persoanei fizice _____	145
5.1. Interesul identificării persoanei fizice _____	145
5.2. Dreptul la nume _____	148
5.3. Codul numeric personal _____	154
5.4. Localizarea persoanei fizice. Domiciliul _____	155
5.5. Starea civilă _____	166
5.6. Actele juridice de stare civilă, actele de stare civilă și certificatele de stare civilă _____	174
5.7. Registrele de stare civilă și felurile înregistrărilor de stare civilă _____	180
5.8. Anularea, completarea, modificarea și rectificarea actelor și a mențiunilor de stare civilă _____	185
5.9. Proba stării civile _____	193
5.10. Unele elemente ale stării civile și înregistrarea lor _____	197
Capitolul III. Persoana juridică _____	219
§1. Noțiunea de persoană juridică _____	219
§2. Definiția persoanei juridice _____	223
§3. Sediul materiei _____	224
§4. Elementele constitutive ale persoanei juridice _____	226
§5. Clasificarea persoanelor juridice _____	232

§6. Înființarea persoanelor juridice	239
§7. Nulitatea persoanei juridice	250
§8. Capacitatea persoanei juridice	252
8.1. Capacitatea de folosință a persoanei juridice	254
8.2. Capacitatea de exercițiu a persoanei juridice	259
8.3. Funcționarea persoanei juridice	261
8.4. Sancțiunea nerespectării normelor referitoare la capacitatea persoanelor juridice	266
8.5. Nulitatea actelor emise de organele persoanelor juridice	267
§9. Reorganizarea persoanelor juridice	268
§10. Încetarea persoanei juridice	271
§11. Elementele de identificare a persoanei juridice	276
Capitolul IV. Drepturile subiective	281
§1. Noțiunea și structura dreptului subiectiv	281
1.1. Noțiune	281
1.2. Structură	283
§2. Clasificarea drepturilor subiective	283
2.1. Drepturi cu realizare mediată și drepturi cu realizare imediată sau drepturi relative și drepturi absolute	284
2.2. Drepturi patrimoniale și drepturi nepatrimoniale (extrapatrimoniale)	286
2.2.1. Drepturile reale, drepturile de creanță și drepturile potestative	288
2.2.2. Comparație între drepturile reale, de creanță și cele potestative	299
2.2.3. Drepturile personalității, drepturile morale de autor și celelalte drepturi nepatrimoniale	303
2.2.4. Apărarea drepturilor nepatrimoniale	317
§3. Exercițarea drepturilor subiective. Abuzul de drept	329
Capitolul V. Despre bunuri	343
§1. Legătura dintre lucruri, bunuri, drepturi și patrimoniu	343
§2. Clasificarea bunurilor	350
2.1. Excluderi și nuanțări	351
2.2. Categoriile de bunuri	355
Abrevieri	365
BIBLIOGRAFIE	367

Șerban Diaconescu

Paul Vasilescu

Facultatea de Drept a Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca

Introducere în dreptul civil

Volumul I

Editura
Stamangiu
2022

Capitolul IV. Drepturile subiective

§1. Noțiunea și structura dreptului subiectiv

1.1. Noțiune

Fundamentarea teoretică, locul pe care îl ocupă în sistemul juridic, clasificarea și chiar definirea conceptului de drept subiectiv au fost și rămân obiect de dispută doctrinară, discuțiile rămânând deschise și pentru viitor. Pentru a explica cât mai simplu acest concept, se poate porni de la ideea că acesta este un comportament, o conduită interumană, garantată și sancționată juridic^[1]. În dreptul nostru actual^[2], drepturile subiective sunt analizate în contextul raporturilor juridice civile, constituind conținutul acestora, deși, în lipsa lor, nu există niciun raport juridic. Altfel spus, drepturile subiective reprezintă esența relațiilor juridice, iar raportul juridic constituie doar o suprastructură a acestora, utilă poate pentru explicații didactice, dar nicidecum indispensabilă pentru definirea și funcțiile conceptului de drept subiectiv.

În încercarea de a explica noțiunea de drept subiectiv, ne-am oprit asupra câtorva repere. Astfel, orice drept subiectiv are o natură relațională, mai mult sau mai puțin evidentă, care se concretizează într-un raport interuman special, deosebit de relațiile non-juridice^[3]. Esența complexă a drepturilor subiective, care îngemănează într-un veșmânt juridic libertatea, posibilitatea, facultatea și interesul, face ca dreptul subiectiv să fie, în cele din urmă, carcasa juridică a unor posibilități protejate sau cel puțin recunoscute de lege^[4]. Pentru a încerca să distingem între categoria drepturilor subiective și alte categorii juridice apropiate, respectiv facultățile și libertățile^[5], prerogativele conferite prin intermediul lor trebuie înțelese și interpretate ca relative și determinate, în relație cu o situație juridică concretă^[6] (de care depinde producerea efectelor lor), și nu generale, egale și necondiționate, precum cele din urmă. În sfârșit, pentru a determina un

[1] P. VASILESCU, *Raportul de drept civil – mostră de nostalgie ideologică analitică*, în S.U.B.B. Jurisprudentia nr. 1/2020, p. 18.

[2] O UNGUREANU, C. MUNTEANU, *Drept civil. Partea generală*, ed. a 2-a, Ed. Universul Juridic, București, 2017, p. 128-135; M. NICOLAE, *Drept civil. Teoria generală. Vol. II. Teoria drepturilor subiective civile*, Ed. Solomon, București, 2018, p. 6-11.

[3] P. VASILESCU, *Raportul...*, *op. cit.*, p. 19.

[4] V. STOICA, *Drept civil. Drepturile reale principale*, vol. 1, Ed. Humanitas, București, 2004, p. 19.

[5] Pentru o analiză a acestor distincții, M. NICOLAE, *Drept civil. Teoria generală*, Vol. II..., *op. cit.*, p. 16-18 și 20-26.

[6] Prin *situație juridică* se înțelege, după caz, un mod de a fi, consacrat juridicește, un statut juridic, un ansamblu de drepturi și obligații. Ea tinde să fie un concept larg, referindu-se și la stările care caracterizează un subiect de drept, cum ar fi – în cazul persoanei fizice – starea de căsătorit, filiația stabilită din căsătorie, iar în cazul persoanelor juridice – a fi de interes public sau nu, pentru bunuri – a fi sau nu în circuitul civil etc., v. I. DELEANU, *Părțile și terții. Relativitatea și opozabilitatea efectelor actului juridic*, Ed. Rosetti, București, 2002, p. 213 și urm.

numitor comun la diversitatea extremă a drepturilor subiective, în special sub aspectul obiectului și al conținutului, trebuie subliniat și scopul lor, fie că vom considera că centrul de greutate este dat de interesul ocrotit, fie că ne orientăm către avantajul sau folosul urmărit, reținând că dreptul subiectiv este un mijloc de realizare a unui interes personal.

Pentru a reliefa complexitatea subiectului^[1], vom prezenta câteva dintre definițiile formulate în dreptul nostru pentru dreptul subiectiv civil. Într-o opinie, pe care o considerăm cea mai sugestivă, acesta reprezintă „acea prerogativă, condiționată și determinată, acordată în scopul ocrotirii unui interes legitim al titularului și garantată de dreptul obiectiv prin aceea că titularul dreptului poate obține sancționarea încălcărilor sale prin coerciție statală”^[2]. Într-o altă opinie, dreptul subiectiv este considerat „acea prerogativă (sau facultate), recunoscută și garantată de normele dreptului obiectiv, în temeiul căreia titularul său poate trage (obține), dintr-o situație juridică determinată, un anumit avantaj sau folos exclusiv, material ori moral, după caz”^[3]. Într-o altă definiție, care își propune să găsească un echilibru între concepțiile care privesc dreptul subiectiv din perspectiva voinței juridice și a celor care îl privesc din perspectiva interesului protejat, „dreptul subiectiv este o prerogativă juridică sau un set de prerogative juridice, care se bucură de recunoașterea și protecția dreptului obiectiv, având caracter personal, determinat și condiționat, prin care voința juridică a titularului poate realiza un interes legitim propriu în raport cu alte persoane, cu concursul, în caz de nevoie, al autorităților publice”^[4]. A mai fost formulată și o definiție largă, criticată pentru că ar fi mai degrabă o explicație a conceptului, în virtutea căreia dreptul subiectiv civil este considerat a fi o „prerogativă conferită de lege în temeiul căreia titularul dreptului poate sau trebuie să desfășoare o anumită conduită, și să ceară altora desfășurarea unei conduite adecvate dreptului său, sub sancțiunea prevăzută de lege, în scopul valorificării unui interes personal, direct, născut și actual, legitim și juridic protejat, în acord cu interesul general și cu normele de conviețuire socială”^[5].

Dată fiind relativitatea oricărei definiții și, în contextul arătat, chiar dificultatea formulării ei, ne mărginim să caracterizăm dreptul subiectiv la modul general, reținând că, în esență, el este puterea unui subiect de drept consacrată juridic (legal) sau, altfel spus, că este o putere individuală recunoscută și garantată de puterea publică. Static și unilateral, dreptul subiectiv i se explică titularului său și are sens ca o potențialitate juridică proprie. Dinamic și bilateral, dreptul subiectiv apare ca un raport, o legătură, o interacțiune între subiecți (între titularul său, *subiectul activ*, și o altă persoană, respectiv persoana căreia îi revine obligația corelativă dreptului, *subiectul pasiv*), în urma căreia titularul își materializează

[1] Pentru o scurtă prezentare a teoriilor care au avut ecou în dreptul român, v. O. UNGUREANU, C. MUNTEANU, *Drept civil. Partea generală, op. cit.*, p. 130-132.

[2] R. DINĂ, *Protecția juridică a intereselor private. Încercare de tipologie*, în R.R.D.P. nr. 1/2007, p. 122.

[3] M. NICOLAE, *Drept civil. Teoria generală*, Vol. II..., *op. cit.*, p. 17.

[4] V. STOICA, *Dreptul material la acțiune în materia drepturilor reale principale*, în R.R.D.P. nr. 4/2018, p. 25.

[5] I. DELEANU, *op. cit.*, p. 167.

potențialitatea juridică^[1]. În virtutea acestei puteri, respectând condițiile și limitele legii, titularul dreptului subiectiv poate să săvârșescă o acțiune ori poate să pretindă altora să aibă o anumită conduită în folosul său. Iar garanția acestei puteri individuale constă, practic, în aceea că, atunci când este nesocotită de alții, titularul ei poate cere concursul puterii publice.

1.2. Structură

Privit ca o realitate juridică, dreptul subiectiv are o structură tripartită, alcătuită din următoarele elemente: *subiectul*, adică persoana (fizică sau juridică) căreia îi aparține dreptul subiectiv (titularul dreptului); *conținutul*, respectiv prerogativele pe care dreptul subiectiv le conferă subiectului; *obiectul*, asupra căruia se exercită dreptul, respectiv valoarea economică sau morală (un bun, o prestație, un atribut al personalității) cu privire la care aceste prerogative se pot exercita. Astfel, spre exemplu, titularul dreptului de proprietate (subiectul) poate să exercite posesia, folosința și dispoziția (conținutul dreptului) asupra bunului său (obiectul dreptului), care trebuie să fie determinat și individualizat^[2]. Dreptul de a obține executarea unei lucrări presupune o prestație din partea antreprenorului (obligația corelativă), de a face, obiectul dreptului fiind considerat, de regulă, prestația care trebuie executată de o persoană^[3], determinată sau determinabilă, altfel spus obiectul dreptului este în legătură cu acea persoană. Obiectul dreptului la integritate fizică (art. 58 C.civ.) este însăși persoana titularului său. Apoi, deoarece exercițiul oricărui drept subiectiv nu poate face abstracție de efectele sale, directe sau indirecte, pe care le produce asupra celorlalți, titularul dreptului subiectiv este evocat doctrinar prin sintagma „subiect activ”, pentru a-l distinge astfel de titularul obligației corelative dreptului, evocat prin sintagma „subiect pasiv”.

§2. Clasificarea drepturilor subiective

Diversitatea drepturilor subiective, atât din punctul de vedere al conținutului, cât și al obiectului lor, a generat nevoia de a fi clasificate, din perspectivă didactică, pentru a putea explica efectele lor. Principalele clasificări asupra cărora ne vom opri în cele ce urmează sunt: drepturi cu realizare mediată și drepturi cu realizare imediată sau drepturi relative și drepturi absolute; drepturi patrimoniale, cu subdiviziunile drepturi reale, drepturi de creanță și drepturi potestative, și drepturi nepatrimoniale. Nu ne-am oprit și asupra altor clasificări posibile, fie pentru că nu ridică probleme deosebite de încadrare^[4], fie pentru că, deși

[1] P. VASILESCU, *Raportul...*, *op. cit.*, p. 20.

[2] I. SFERDIAN, *op. cit.*, p. 100.

[3] Într-o altă opinie, M. NICOLAE, *Drept civil. Teoria generală*, Vol. II..., *op. cit.*, p. 59, obiectul drepturilor de creanță este chiar subiectul pasiv al obligației corelative; pentru dezvoltări, v. n. 87.

[4] Precum clasificarea drepturilor după corelația dintre ele în drepturi principale, care au o existență de sine stătătoare, și drepturi accesorii, a căror existență depinde de existența unui alt drept.

clasificările sunt solid argumentate științific, nu au găsit ecou în legislație și practica judiciară^[1].

2.1. Drepturi cu realizare mediată și drepturi cu realizare imediată sau drepturi relative și drepturi absolute

Tradițional, în doctrina română, drepturile subiective sunt clasificate în drepturi relative și drepturi absolute^[2]. Multă vreme, criteriul prioritar care a stat la baza acestei clasificări a fost gradul de opozabilitate a dreptului, respectiv sfera persoanelor ținute de o obligație corespunzătoare dreptului subiectiv. Se considera astfel că drepturile absolute sunt opozabile tuturor, *erga omnes*, întrucât lor „le corespunde obligația generală a tuturor persoanelor de a se abține de a le încălca”, în vreme ce drepturile relative sunt opozabile numai între părți, *inter partes*, întrucât „le corespunde o obligație de a da, a face, sau a nu face, ce revine doar uneia sau mai multor persoane determinate din chiar momentul stabilirii raportului juridic”^[3].

Construită pe acest criteriu, distincția s-a dovedit însă a fi generatoare de confuzii, deoarece orice drept subiectiv trebuie respectat de toți subiecții de drept care îl cunosc, chiar dacă, în cazul anumitor drepturi, prerogativa recunoscută este aceea de a pretinde unui subiect determinat o anumită prestație. Îndreptățirea titularului de a primi o astfel de prestație trebuie respectată și de ceilalți subiecți de drept, ca o componentă a ordinii juridice. Prin urmare, criteriul opozabilității a fost abandonat și înlocuit cu acela al modului de exercitare a dreptului subiectiv^[4]. Potrivit acestui criteriu, drepturile absolute sunt acelea pe care titularul lor le poate exercita în mod direct, fără a avea nevoie de concursul activ al vreunui alt subiect de drept, în vreme ce drepturile relative sunt acelea pe care titularul lor le poate realiza numai cu concursul activ al unei alte persoane, obligată, după caz, să dea, să facă, să nu facă, ori să se supună.

Existența acestor deosebiri în ceea ce privește modul de exercitare a dreptului și situația subiectului pasiv au făcut ca în literatura juridică să fie susținută o nouă clasificare menită să înlocuiască practic distincția dintre drepturile absolute și cele relative. Este vorba de clasificarea drepturilor subiective civile în *drepturi cu realizare imediată*, categorie ce ar corespunde aceleia a drepturilor absolute, și *drepturi cu realizare mediată*^[5], categorie ce ar corespunde aceleia a dreptu-

[1] Precum clasificarea drepturilor după obiectul lor (sau după funcția juridică) în drepturi primare, originare, și drepturi secundare, derivate. Pentru detalii, M. NICOLAE, *Drept civil. Teoria generală*, Vol. II..., *op. cit.*, p. 33-40.

[2] Clasificare reținută și cu privire la actuala reglementare, v. O. UNGUREANU, C. MUNTEANU, *Drept civil. Partea generală*, *op. cit.*, p. 135-137; G. BOROI, C.A. ANGELESCU, *op. cit.*, p. 63; I. REGHINI, *op. cit.*, p. 345-346.

[3] M. MUREȘAN, *Drept civil. Partea generală*, Ed. Cordial Lex, Cluj-Napoca, 1994, p. 73.

[4] G. BOROI, C.A. ANGELESCU, *op. cit.*, p. 63; I. REGHINI, *op. cit.*, p. 345-346.

[5] F. HAGE-CHAHINE, *Essai d'une nouvelle classification des droits privés*, în RTDciv nr. 4/1982, p. 705-743. În această lucrare de referință, autorul distinge următoarele trăsături ale drepturilor cuprinse în cele două categorii: – drepturilor cu realizare imediată le corespunde, sub aspect pasiv, îndatorirea „universală” (ce revine tuturor persoanelor) de

rilor relative, fără a exista o suprapunere perfectă între aceste categorii. Această nouă clasificare, fondată pe criteriul modului concret de realizare a dreptului subiectiv, a fost reținută și în doctrina noastră recentă^[1], și o apreciem a fi mai adecvată pentru clasificarea drepturilor subiective. Cu toate acestea, am păstrat și referințele la terminologia deja consacrată în doctrina noastră și vom vorbi și despre drepturi absolute și drepturi relative, cu precizarea că nu gradul (sfera) de opozabilitate^[2] desparte cele două categorii de drepturi, ci modul lor de realizare și situația subiectului pasiv.

În esență, un drept cu realizare imediată permite titularului său să valorifice dreptul direct, nemijlocit, fără concursul altei persoane, pe când titularul unui drept cu realizare mediată are nevoie de concursul unei alte persoane sau a altor persoane. Acestea – definind subiectul pasiv determinat – trebuie să săvârșească o acțiune, să se abțină de la o activitate pe care altfel ar fi putut-o desfășura sau să accepte modificarea unilaterală a unei situații juridice care îl afectează. Spre exemplu, proprietarul poate exercita toate prerogativele asupra bunului său, fără intervenția altei persoane, pe când beneficiarul unei lucrări, pentru a realiza interesul ocrotit prin dreptul său de creanță, are nevoie de concursul antreprenorului, care s-a obligat să execute prestația corelativă dreptului. De asemenea, prerogativele conferite prin dreptul la nume^[3] se realizează de titular fără a fi nevoie de intervenția altei persoane, pe când dreptul la sprijin moral al unui soț^[4] necesită concursul celuilalt soț pentru a fi realizat. În fine, succesorii acceptanți ai unei moșteniri trebuie să suporte efectele exercițiului dreptului de opțiune succesorală al moștenitorilor lor concurenți, acesta afectând direct devoluțiunea succesorală – indiferent dacă concret se acceptă ori se renunță la moștenire^[5].

a nu interveni în „sfera juridică a altuia”, în schimb, drepturilor cu realizare mediată le corespunde, sub aspect pasiv, o legătură particulară care obligă o persoană determinată să dea, să facă, să nu facă ori să lase pe titularul dreptului să facă; – îndatorirea „universală” este caracterizată de ideea de inviolabilitate, pe când legătura particulară este caracterizată de ideea de exigibilitate; – drepturile cu realizare imediată evocă, din punctul de vedere al subiectului (titularului), ceea ce este „al său”, în vreme ce drepturile cu realizare mediată evocă „ceea ce se cuvine” subiectului lor (p. 716); – drepturile cu realizare imediată pot fi evidențiate numai în raportul dintre titularul lor și terții ținuți de îndatorirea universală, pe când drepturile cu realizare mediată pot fi evidențiate atât în raportul pe care titularul îl are cu subiectul pasiv determinat, ținut de legătura particulară, cât și în raporturile cu terții ținuți de o îndatorire generală care se suprapune legăturii particulare.

[1] M. NICOLAE, *Drept civil. Teoria generală*, Vol. II..., *op. cit.*, p. 40-42.

[2] Totuși, pentru o demonstrație cu privire la perenitatea concepției de opozabilitate *erga omnes* a drepturilor cu realizare imediată (absolute), v. V. STOICA, *Dreptul material...*, *op. cit.*, p. 26-30.

[3] Art. 82 C.civ.

[4] Art. 309 C.civ.

[5] Art. 1100 C.civ.

2.2. Drepturi patrimoniale și drepturi nepatrimoniale (extrapatrimoniale)

Drepturile patrimoniale sunt acelea care au un obiect cu valoare economică, evaluabil în bani. Dreptul de proprietate, spre exemplu, este prin excelență un drept patrimonial, deoarece obiectul său, respectiv bunul, este susceptibil de o astfel de evaluare. Tot drepturi patrimoniale sunt drepturile de creanță, precum dreptul de a încasa prețul, a căror obligație corelativă este o prestație cu valoare economică. Sunt considerate drepturi patrimoniale și cele care conțin prerogativa de a modifica o situație juridică cu efecte asupra patrimoniului, cum ar fi dreptul de opțiune succesorală sau dreptul de a opta pentru încheierea contractului în cazul unui pact de opțiune^[1]. Mai sunt drepturi patrimoniale și componenta patrimonială a drepturilor de autor și inventator, care conferă o exclusivitate de exploatare economică, precum și componenta patrimonială a dreptului de creație literară, artistică și științifică^[2].

Drepturile nepatrimoniale sunt acelea care au un obiect fără valoare economică, nesusceptibil de a fi evaluat în bani. Astfel, dreptul la viață privată al oricărei persoane este un drept nepatrimonial, fiindcă privește un atribut al persoanei care nu poate fi prețuit în bani, la fel ca toate celelalte drepturi inerente ființei umane. Atributele de identificare ale persoanei fizice (sau juridice) fac parte tot din categoria drepturilor nepatrimoniale; și componenta morală a drepturilor de autor constituie un drept nepatrimonial^[3].

Doctrinar, această distincție tradițională este contestată. Ea este uneori considerată, cel puțin sub aspect tehnic, nu atât o veritabilă clasificare a drepturilor, cât o simplă compartimentare a lor, cu valoare exclusiv didactică^[4]. Chiar

[1] Art. 1278 alin. (4) C.civ.

[2] „Dreptul de autor asupra unei opere literare, artistice sau științifice, precum și asupra altor opere de creație intelectuală este recunoscut și garantat în condițiile prezentei legi. Acest drept este legat de persoana autorului și comportă atribute de ordin moral și patrimonial”, v. art. 1 alin. (1) din Legea nr. 8/1996, republicată în M. Of. nr. 489 din 14 iunie 2018. Iar conform art. 12, „Autorul unei opere are dreptul patrimonial exclusiv de a decide dacă, în ce mod și când va fi utilizată opera sa, inclusiv de a consimți la utilizarea operei de către alții”.

[3] Art. 10 din Legea nr. 8/1996: „Autorul unei opere are următoarele drepturi morale: a) dreptul de a decide dacă, în ce mod și când va fi adusă opera la cunoștința publică; b) dreptul de a pretinde recunoașterea calității de autor al operei; c) dreptul de a decide sub ce nume va fi adusă opera la cunoștința publică; d) dreptul de a pretinde respectarea integrității operei și de a se opune oricărei modificări, precum și oricărei atingeri aduse operei, dacă prejudiciază onoarea sau reputația sa; e) dreptul de a retracta opera, despăgubind, dacă este cazul, pe titularii drepturilor de utilizare, prejudiciați prin exercitarea retractării”.

[4] Trei obiecții au fost ridicate cu precădere de către contestatarii acestei clasificări. În primul rând, existența unor divergențe între drepturi aparținând aceleiași categorii (atât proprietatea, drept real, cât și o creanță sunt patrimoniale), concomitent cu existența unor similitudini între drepturi patrimoniale și nepatrimoniale (protejate prin acțiuni cu structură similară); în al doilea rând, lipsa preciziei care trebuie să caracterizeze o clasificare cu suport tehnic, ceea ce generează ezitări cât privește așezarea unui drept într-o categorie sau alta, cum este cazul drepturilor de creație intelectuală; în al treilea rând, faptul că

dacă obiectiile formulate de contestatarii acestei clasificări^[1] merită să fie discutate, distincția este utilizată frecvent în legislație, lucrările de specialitate și în practica judiciară, astfel încât terminologia trebuie cunoscută. De asemenea, există anumite consecințe pe planul regimului juridic al diferitelor drepturi subiective, decurgând din caracterul patrimonial sau nepatrimonial al lor, unele prevăzute chiar de lege. Spre exemplu, art. 253-257 C.civ. reglementează mijloace specifice de protejare a drepturilor nepatrimoniale și de restabilire a dreptului nepatrimonial atins, inaplicabile însă drepturilor patrimoniale.

Apoi, prescripția extinctivă, așa cum este reglementată de Codul civil, privește cu precădere acțiunile în justiție cu obiect patrimonial^[2], deci acele acțiuni care corespund drepturilor patrimoniale. În schimb, acțiunile cu obiect nepatrimonial, corespunzătoare drepturilor extrapatrimoniale, sunt de regulă imprescriptibile. Prin excepție de la aceste reguli, legiuitorul stabilește că anumite acțiuni patrimoniale sunt imprescriptibile (e.g. acțiunea în revendicare^[3]) sau că anumite acțiuni nepatrimoniale sunt prescriptibile (e.g. acțiunea în tăgada paternității^[4]). De asemenea, fiindcă obiectul drepturilor patrimoniale are o valoare economică, aceste drepturi sunt de regulă transmisibile (cesibile) prin acte juridice. Nu este însă și în cazul drepturilor nepatrimoniale și în special al celor ale personalității, pe care legea^[5] le declară expres netransmisibile. Apoi, drepturile patrimoniale sunt transmisibile de principiu și pe cale succesorală^[6], deoarece ele fac parte din patrimoniul defunctului, în timp ce drepturile nepatrimoniale nu se pot transmite succesoral^[7].

În sfârșit, consecințele încălcării unui drept și mijloacele specifice de înlăturare a acestor consecințe diferă după cum este vorba despre un drept patrimonial sau nu. Atunci când se încalcă un drept patrimonial, titularului său i se cauzează frecvent o daună materială, care, dacă nu se repară în natură, dă dreptul la repararea integrală a prejudiciului prin echivalent bănesc, constând în pierderea efectivă, beneficiul nerealizat și cheltuielile făcute de victimă pentru evitarea sau limitarea prejudiciului^[8]. Pentru determinarea pierderii suferite, se va lua în considerare valoarea bunului sau a prestației de care victima a fost lipsită, prin raportare la valoarea de circulație, căci obiectul dreptului atins are o valoare economică intrinsecă, fiind evaluabil în bani^[9].

obiectul patrimonial sau nepatrimonial al unui drept nu determină decisiv regimul juridic al acestuia (F. HAGE-CHAHINE, *op. cit.*, p. 707-709).

[1] M. NICOLAE, *Drept civil. Teoria generală*, Vol. II..., *op. cit.*, p. 31-32.

[2] Art. 2501 C.civ.

[3] Art. 563 C.civ.

[4] Art. 429-433 C.civ.

[5] Art. 58 alin. (2) C.civ.

[6] M. NICOLAE, *Drept civil. Teoria generală*, Vol. II..., *op. cit.*, p. 43.

[7] Drepturile personalității sunt inerente ființei umane, iar atributele de identificare de asemenea sunt strâns legate de persoana titularului și nu pot fi transmise pe cale succesorală. Prin excepție, legea prevede posibilitatea transmiterii anumitor drepturi nepatrimoniale, cum sunt cele de la art. 10 alin. (1) lit. a), b) și d) din Legea nr. 8/1996, dar și cele de la art. 11 alin. (2) din aceeași lege.

[8] Art. 1385 alin. (3) C.civ.

[9] P. VASILESCU, *op. cit.*, p. 694-695.